

УДК: 612.11-022.1:[355/11:616.3]

DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1068.2024.1.1.2>

ОБІЗНАНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЩОДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: МУЛЬТИДОСЛІДЖЕННЯ

Москалюк Василь Деонізієвич

доктор медичних наук, професор, з

авідувач кафедри інфекційних хвороб та епідеміології

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6206-1210>

Буковинський державний медичний університет

Ключові слова:

обізнаність про здоровий спосіб життя, старшокласники, мультидослідження; втручання на базі школи; мета в житті; здоров'я підлітків; ставлення та обізнаність. корекція

Анотація.

Це багатогранне дослідження вивчає рівень обізнаності старшокласників щодо різних аспектів здорового способу життя. Він досліджує їхнє розуміння вибору дієти, фізичної активності, тривалості сну, перебування на відкритому повітрі та використання комп'ютера. Крім того, дослідження вивчає обізнаність старшокласників щодо передачі та профілактики ВІЛ-інфекції та їхні знання про стратегії запобігання туберкульозу.

Дослідження має на меті пролити світло на важливість вивчення предмету «Основи здоров'я» серед старшокласників та його вплив на вибір способу життя. Вивчаючи взаємодію між обізнаністю та поведінкою, дослідження прагне виявити закономірності та тенденції, які впливають на рішення старшокласників щодо дієти, фізичних вправ, сну, активного відпочинку та часу перед екраном. Крім того, оцінюється ефективність освітніх програм щодо передачі важливої інформації про передачу та профілактику ВІЛ, а також стратегії боротьби з туберкульозом.

Зрештою, це дослідження сприяє ширшому розумінню того, як обізнаність і освіта можуть формувати рішення старшокласників, пов'язані зі здоров'ям, з метою сприяння здоровішому способу життя та зниженню ризику інфекційних захворювань серед цієї демографічної групи.

Keywords:

awareness of a healthy lifestyle, high school students, multidisciplinary research, school-based interventions, life purpose, adolescent health, attitudes and awareness.

AWARENESS OF HIGH SCHOOL STUDENTS REGARDING A HEALTHY LIFESTYLE HAS BEEN STUDIED THROUGH MULTIDISCIPLINARY RESEARCH

Annotation. This multifaceted study delves into high school students' awareness of different facets of a healthy lifestyle. It covers their understanding of diet choices, physical activity, sleep duration, outdoor exposure, and computer usage. Additionally, it explores high school students' awareness of HIV transmission and prevention, along with their knowledge of tuberculosis prevention strategies.

The research aims to illuminate the significance of teaching the subject "Foundations of Health" to high school students and its effect on lifestyle choices. It investigates the correlation between awareness and behavior to uncover patterns influencing decisions on diet, exercise, sleep, leisure activities, and screen time. Furthermore, it assesses the efficacy of

educational programs in imparting crucial information about HIV transmission and prevention, along with strategies for tuberculosis prevention.

Finally, this research contributes to a better understanding of how awareness and education can influence the health-related decisions of high school students, aiming to promote a healthier way of life and reduce the risk of infectious diseases within this demographic group.

Вступ. Розуміння впливу різних факторів на здоров'я та вибір способу життя старшокласників має вирішальне значення для сприяння добробуту та запобігання хворобам.

Школа є періодом формування учня в житті і його звички в цей час можуть суттєво вплинути на його майбутнє здоров'я. Основними складовими здорового способу життя є такі фактори, як дієта, фізична активність, тривалість сну та перебування на свіжому повітрі. Крім того, час, проведений за персональним комп'ютером, став актуальним аспектом сучасного підліткового віку, що впливає як на фізичне, так і на психічне здоров'я [1, с. 249].

Обізнаність про передачу та профілактику ВІЛ є життєво важливою в сучасному світі, а розуміння того, як старшокласники сприймають цю інформацію, є важливим для ефективних стратегій профілактики. Крім того, туберкульоз залишається глобальною проблемою охорони здоров'я, і навчання старшокласників профілактичними заходами має вирішальне значення для зменшення його поширення.

У цій статті ми заглибимося в ідеї, надані дослідженнями та експертами в цих областях, проливаючи світло на взаємодію цих факторів і те, як вони сприяють формуванню здорового способу життя у старшокласників. Завдяки всебічному дослідженню розроблено рекомендації для педагогів, батьків і держаних діячів щодо сприяння добробуту учнів старших класів і запобігання поширенню інфекційних захворювань.

Метою статті є оцінка та визначення життєвого статусу старшокласників. Це дослідження має на меті комплексно оцінити різні компоненти способу життя

старшокласників, пролити світло на їх обізнаність щодо здорового способу життя. Проводячи це багатогранне дослідження, дослідники вивчили поточний спосіб життя старшокласників, виявивши певну нездорову поведінку чи звички, які можуть поставити їх під загрозу [2, с. 34]. Крім того, дослідження вивчає потенційну роль шкіл у зміцненні здоров'я та благополуччя учнів. Зрештою, мета полягає в тому, щоб надати інформацію, яка може стати основою для стратегій і заходів для підвищення загальної обізнаності та прийняття здорового способу життя серед старшокласників.

Методи дослідження, використані в цьому дослідженні, включають опитування та збір даних серед учнів старших класів. У статті використовуються інструменти опитування для збору інформації про різні аспекти способу життя старшокласників, включаючи їхнє харчування, фізичну активність, режим сну та обізнаність щодо здорового способу життя [10, с. 60]. Ці опитування складаються як із прихованих, так і з відкритих запитань для збору вичерпних даних.

Крім того, дослідження включає аналіз наявних даних або проведення систематичного огляду досліджень, пов'язаних із обізнаністю старшокласників про спосіб життя. Мета полягає в тому, щоб забезпечити багатогранне розуміння предмету, висвітливши сфери, де учні можуть бути схильні до ризику нездорового способу життя, і визначити потенційні сфери для покращення.

Дослідження також розглядає роль шкіл у зміцненні здоров'я та благополуччя серед учнів [4, с. 97], зазначаючи, що школи можуть інтегрувати пропаганду здоров'я у свої процеси викладання та навчання.

Таким чином, об'єктом статті є учні старших класів, а її методи дослідження передусім передбачають опитування та аналіз даних для всебічної оцінки їх

обізнаності про спосіб життя та поведінки з метою формування стратегій популяризації здорового способу життя серед цієї демографічної групи.

Таблиця 1

Спосіб життя старшокласників-респондентів

Характеристика способу життя	Відповідь	
	Абс.	%
<i>Спосіб Вашого харчування</i>		
Чи завжди ви снідаєте	47	94,0
Чи завжди ви обідаєте	45	90,0
Чи завжди ви вечеряєте	50	100,0
Скільки разів на тиждень Ви вживаєте овочі:		
- Щоденно;	11	22,0
- 5-6 разів;	12	24,0
- 4-3 рази;	22	44,0
- 1-2 рази.	5	10,0
Скільки разів на тиждень Ви вживаєте фрукти:		
- Щоденно;	9	18,0
- 5-6 разів;	14	28,0
- 4-3 рази;	23	46,0
- 1-2 рази.	4	8,0
Скільки разів на тиждень Ви вживаєте м'ясні продукти:		
- Щоденно;	5	10,0
- 5-6 разів;	28	56,0
- 4-3 рази;	14	28,0
1-2 рази.	3	6,0
Скільки разів на тиждень Ви вживаєте рибу:		
- Щоденно;	-	-
- 5-6 разів;	-	-
- 4-3 рази;	5	10,0
- 1-2 рази.	29	58,0
<i>Просимо Вас відповісти на питання стосовно Вашої фізичної активності</i>		
Чи робите ви щоденно фізичну зарядку	11	22,0
Чи займаєтесь ви спортом	24	48,8
Вихідні дні часто проводите на природі	9	18,0
<i>Просимо Вас відповісти на питання стосовно занять на комп'ютері</i>		
Маю персональний комп'ютер	39	78,0
Більшість вільного часу провожу за комп'ютером	26	52,0
За комп'ютером провожу не більше 1 часу на добу	4	8,0
За комп'ютером провожу не більше 2 годин на добу	9	18,0
Чи вживаєте ви тютюнові вироби?	21	42,0
<i>Скільки годин на добу ви спите?</i>		
До 5 годин	4	8,0
5-6 годин	10	20,0
6-7 годин	9	18,0
7-8 годин	24	48,0
8 годин і більше	3	6,0

Скільки годин на добу ви проводите на свіжому повітрі?		
До 1 годин	20	40,0
1-2 годин	21	42,0
2-3 годин	6	18,0
3 години і більше	3	6,0

Більшість опитаних старшокласників веде близький до здорового спосіб життя. Це полягає в нормальному режимі та раціоні харчування, достатній фізичній активності, здоровому за терміном сну.

Але необхідно відмітити, що більшість опитаних школярів (52,0%) велику частину вільного часу проводять за персональним комп'ютером тоді як 40,0% із них бувають

на свіжому повітрі до однієї години на добу.

Далі вивчалось питання щодо знання старшокласниками шляхів передачі ВІЛ-інфекції. Отримані в ході статистичної обробки результатів анкетування старшокласників наведено в табл. 2. В таблиці наведено позитивні відповіді респондентів на питання анкети.

Таблиця 2

Рівень знань старшокласниками-респондентами шляхів передачі ВІЛ-інфекції

Шляхи передачі ВІЛ-інфекції	Відповідь	
	Абс	%
При поцілунках	5	10,0
Статевий при незахищених статевих актах	41	82,0
Статевий при захищених статевих актах (використання презервативів)	4	8,0
При вживанні ін'єкційних наркотиків з використання одноразових шприців	6	12,0
При вживанні ін'єкційних наркотиків з багаторазовим використанням шприців	43	86,0
При рукопотисканні	2	4,0
При використанні одного рушника	2	4,0
При користуванні одним посудом	-	-
При догляді за ВІЛ-інфікованою людиною	3	6,0
При укусах комарів	-	-
При народженні дитини ВІЛ-інфікованою жінкою	44	88,0

Більше 80,0% опитаних старшокласників знають шляхи передачі ВІЛ-інфекції. Це вказує на високий рівень ефективності занять з навчальної дисципліни «Основи здоров'я». Повністю невірно оцінює шляхи інфікування на ВІЛ 3 (6,0%) опитаних учнів.

Результати, які отримані під час проведення соціологічного дослідження серед учнів старших класів шкіл м. Ужгорода, є доброю запорукою зниження стигми та дискримінації по відношенню

до людей, які живуть з ВІЛ, що на сьогодні є надзвичайно важливою проблемою в державі в цілому.

Наступним кроком дослідження було вивчення та проведення аналізу отриманих під час соціологічного дослідження даних, щодо знання старшокласниками шляхів профілактики ВІЛ-інфікування. Отримані результати наведено в табл. 3. В таблиці наведено позитивні відповіді респондентів на питання анкети.

Таблиця 3

Рівень знань старшокласниками-респондентами методів профілактики передачі ВІЛ-інфекції, %

Шляхи профілактики ВІЛ-інфікування	Відповідь
Використання презервативів при статевих актах	84,0
Мати одного статевого партнера	74,0
Використовувати одноразові шприці при вживанні ін'єкційних наркотиків	88,0
Проводити профілактичне лікування ВІЛ-інфікованим вагітним	92,0
Не користуватися з ВІЛ-інфікованою людиною одним посудом	8,0
Не користуватися з ВІЛ-інфікованою людиною одним рушником	4,0
Не користуватися з ВІЛ-інфікованою людиною однією лазнею	8,0
Не користуватися з ВІЛ-інфікованою людиною одним туалетом	4,0
Не доглядати за ВІЛ-інфікованою людиною	10,0
Не робити рукопотискання з ВІЛ-інфікованою людиною	2,0

Проведений аналіз наведених в табл. 3 результатів дослідження вказує на те, що старшокласники в своїй більшості (більше 80%) вірно знають методи профілактики передачі ВІЛ-інфекції. Не вірно оцінюють методи профілактики передачі ВІЛ-інфекції 4 (8,0%) респондентів. При цьому 5 (10,0%) опитаних старшокласників вважає, що методом профілактики ВІЛ-інфікування може бути відмова від догляду за ВІЛ-інфікованою людиною.

Далі було встановлено, що значна частка опитаних старшокласників знають шляхи профілактики туберкульозу та ПСШ. Так, методи профілактики туберкульозу знають 62,5% та ПСШ – 76% опитаних.

При цьому в своїй більшості опитані старшокласники вважають, що вони не мають інформації про захворюваність родичів та знайомих. Так, 76,0% опитаних вважає, що не знає про захворюваність вказаних контингентів на туберкульоз, 92,0% про ВІЛ-статус, а 84,0% про захворюваність на ПСШ.

Наступним кроком дослідження було вивчення самооцінки старшокласниками особистої можливості захворіти на туберкульоз, ВІЛ та ПСШ. Вивчення проводилося за параметрами: захворюваність на вказані хвороби не загрожує, захворюваність загрожує та мають великий ризик захворіти (рис. 1).

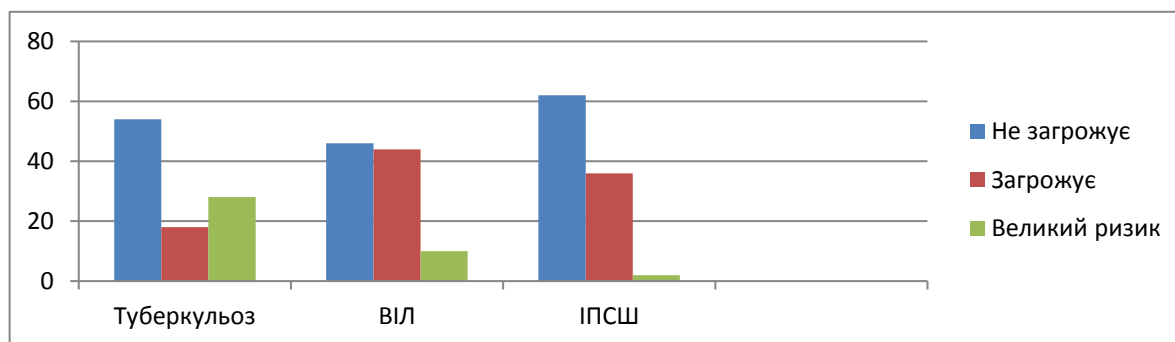

Рис. 1. Рівень самооцінки старшокласниками особистої можливості захворіти на туберкульоз, ВІЛ, ПСШ, %

Отримані наступні результати самооцінки, які наведені на рис. 1. Впевнені, що не мають загрози захворіти на туберкульоз 54,0% опитаних, на ВІЛ-інфекцію – 46,0%

опитаних та ПСШ – 62,0%. Такий рівень впевненості може знизити настороженість та застосування методів особистої профілактики щодо вказаних хвороб.

Таким чином можна зробити висновок, що рівень викладання навчальної дисципліни «Основи здоров'я» в школі та його ефективність можна оцінити позитивно [5, с. 132; 6, с. 7; 7, с. 286]. На це вказує високий рівень (більше 80,0%) інформованості старшокласників про шляхи передачі та методи профілактики таких соціально небезпечних хвороб як ВІЛ-інфекція, туберкульоз та інфекції, що передаються статевим шляхом.

Перспективи подальших досліджень. Стаття відкриває кілька перспектив для подальших досліджень у сфері обізнаності старшокласників щодо здоров'я та способу життя. Ці перспективи включають:

- подальші дослідження: майбутні дослідження можуть включати продовжувані дослідження для відстеження змін у життєвих звичках та обізнаності старшокласників з часом. Це дало б цінну інформацію про ефективність програм і втручань зі зміцнення здоров'я;

- порівняльний аналіз: можна провести порівняльні дослідження, щоб порівняти обізнаність про спосіб життя та вибір старшокласників з різних регіонів або культурного походження. Розуміння регіональних відмінностей може допомогти адаптувати стратегії зміцнення здоров'я;

- вплив освіти: подальші дослідження можуть вивчити вплив освітніх заходів у середніх школах на обізнаність учнів про спосіб життя [8, с. 57]. Дослідження ефективності програм медико-гігієнічної освіти може керувати розробкою навчальних програм;

- вплив соціальних медіа: враховуючи значну роль соціальних медіа в житті старшокласників, майбутні дослідження можуть заглибитися в те, як соціальні медіа впливають на вибір способу життя та обізнаність про здоровий спосіб життя;

- поінформованість про психічне здоров'я: дослідження можна розширити, щоб включити обізнаність про психічне здоров'я серед старшокласників, оскільки психічне благополуччя є невід'ємною частиною здорового способу життя. Розуміння факторів, що впливають на

обізнаність про психічне здоров'я, має вирішальне значення;

- вплив батьків: дослідження ролі батьків і сім'ї у формуванні вибору способу життя старшокласників і обізнаності може бути цінним напрямом дослідження. Це може включати вивчення впливу участі та підтримки сім'ї;

- втручання на основі технологій: враховуючи епоху цифрових технологій, подальші дослідження можуть вивчати ефективність втручань на основі технологій, таких як мобільні додатки та онлайн-ресурси, у просуванні обізнаності студентів про здоровий спосіб життя [9, с. 274];

- стратегії зміни поведінки: подальші дослідження можуть зосередитися на стратегіях зміни поведінки, розроблених для учнів середньої школи, з метою зрозуміти, які стратегії є найбільш ефективними для просування здорового способу життя.

Дана наукова розвідка закладає основу для масштабних досліджень у сфері інформування старшокласників про здоровий спосіб життя. Перспективи подальших досліджень включають подальші дослідження, порівняльний аналіз і дослідження впливу освіти, соціальних медіа, батьківського впливу [10, с. 136] та технологічних втручань на вибір способу життя та обізнаність учнів.

Висновки. Доходимо наступних висновків. що рівень викладання навчальної дисципліни «Основи здоров'я» у школі та його ефективність можна оцінити позитивно. На це вказує високий рівень (більше 80,0%) інформованості старшо-класників про шляхи передачі та методи профілактики таких соціально небезпечних хвороб як ВІЛ-інфекція, туберкульоз та інфекції, що передаються статевим шляхом.

Більше 80,0% опитаних 50 старшокласників знають шляхи передачі ВІЛ-інфекції. Повністю невірно оцінює шляхи інфікування на ВІЛ 3 (6,0%) опитаних учнів.

Старшокласники в своїй більшості (більше 80%) вірно знають методи профілактики передачі ВІЛ-інфекції. Не вірно оцінюють методи профілактики передачі ВІЛ-інфекції 4 (8,0%) респондентів.

При цьому 5 (10,0%) опитаних старшокласників вважає, що методом профілактики ВЛІ-інфікування може бути відмова від догляду за ВЛІ-інфікованою людиною.

Значна частка опитаних старшокласників знають шляхи профілактики туберкульозу та ПСШ. Так, методи профілактики туберкульозу знають 62,5% та ПСШ – 76% опитаних.

Впевнені, що мають загрози захворіти на туберкульоз 54,0% опитаних, на ВЛІ-інфекцію – 46,0% опитаних та ПСШ – 62,0%. Такий рівень впевненості може знизити настороженість та застосування методів особистої профілактики щодо вказаних хвороб.

Пропонуємо такі *шляхи підвищення ефективності* навчальної дисципліни «Основи здоров'я» в загальноосвітніх школах м. Ужгород. До них відноситься наступне: залучення до проведення занять з дисципліни «Основи здоров'я» практикуючих лікарів за профілем теми заняття та проведення частини занять з відвідуванням відповідних закладів охорони здоров'я: Центрів здоров'я, центрів профілактики та боротьби зі СНІДом, протитуберкульозних закладів охорони здоров'я, наркодиспансерів тощо.

Практичні рекомендації полягають у залученні до проведення занять з дисципліни «Основи здоров'я» практикуючих лікарів за профілем теми заняття; проведенні частини занять з відвідуванням відповідних закладів охорони здоров'я, а саме: Центрів здоров'я, центрів профілактики та боротьби зі СНІДом, проти-туберкульозних закладів охорони здоров'я, наркодиспансерів та ін..

Дана наукова розвідка містить цінну інформацію про обізнаність учнів старших класів про спосіб життя на основі всебічного опитування. Висновки, зроблені в результаті цього дослідження, включають:

- нестабільний спосіб життя. Дослідження показує, що значна частина старшокласників має нестабільний спосіб життя, що створює ризик розвитку шкідливих звичок [2, с. 45]. Це підкреслює необхідність цілеспрямованих втручань для покращення вибору способу життя;

- важливість оцінки способу життя: Оцінка статусу способу життя старшокласників є важливим початковим кроком у сприянні та підтримці їх добробуту. Це дозволяє збалансовано підходити до зміцнення здоров'я;

- фактори, що сприяють надмірній вазі: дослідження висвітлює фактори, що сприяють надмірній вазі та ожирінню серед учнів середньої школи, як їх сприймають самі учні. Ця інформація може бути корисною для програм профілактики ожиріння;

- потреба в медичній освіті: результати підкреслюють важливість інтеграції медичної освіти в навчальні програми середньої школи. Освіта відіграє ключову роль у підвищенні обізнаності про вибір здорового способу життя;

- майбутні наслідки для здоров'я: Спосіб життя та харчові звички, які спостерігаються серед учнів середньої школи, впливають на їхній майбутній стан здоров'я. Позбавлення від цих звичок у підлітковому віці потенційно може зменшити ризик проблем зі здоров'ям у дорослому віці;

- комплексна взаємодія факторів: дослідження окреслює на складність факторів, що впливають на вибір студентами способу життя. Економічні та політичні явища можуть впливати на здоровий спосіб життя, що вказує на необхідність цілісного підходу до втручання;

- перешкоди та мотивація: подальші дослідження можуть вивчити загальні перешкоди та мотивацію вибору здорової їжі серед підлітків, оскільки це може допомогти у розробці ефективних втручань;

- якісне розуміння: якісні дослідження, подібні до згаданого в результатах пошуку, можуть надати глибоке розуміння ініціювання та підтримки змін способу життя серед старшокласників.

На закінчення акцентуємо увагу на важливості оцінки способу життя, медико-гігієнічної освіти та цілеспрямованих втручань для покращення обізнаності про спосіб життя та вибору учнів старших класів. Розуміння факторів, що сприяють виникненню шкідливих звичок, і мотивації здорового вибору є життєво важливим для сприяння добробуту серед цієї демографічної групи.

Література:

1. Бобрицька В.І., Гриньова М.В. та ін. Валеологія: Навчальний посібник в 2 ч. Полтава: Скайтек, 2000. 306 с.
2. Балакірева О.М. та ін. Динаміка поширення тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 1995, 1999. 2003 рр. К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. 74 с.
3. Здоров'я та безпека життєдіяльності учнів: посібник для вчителів "Основ безпеки життєдіяльності" та класних керівників. За ред. В.І. Шахненка. Харків: Харківський обласний центр здоров'я. 2002. С. 59-61.
4. Максимчук Б. Роль педагогічної валеології у забезпеченні професійної підготовки фахівців. Молода спортивна наука України. Т. 4. 2013. С. 93-100.
5. Гриньова М.В. Методика викладання валеології. Полтава: АСМІ, 2001. 155 с.
6. Методика навчання основ здоров'я, валеології та безпеки життєдіяльності: навчальна програма. Київ: Освіта України, 2006. 16 с.
7. Величко С.П., К.М. Царенко І.І., Царенко О.М. Методика викладання безпеки життєдіяльності: навчальний посібник. Вид. 2-е, перероб. і доп. К.: ВД "Професіонал", 2007. 296 с.
8. Балакірева О.М., Ващенко Л.С., Сакович О.Т., Дуплянко П.Ю та ін. Навчання здорового способу життя на засадах розвитку навичок через систему шкільної освіти: оцінка ситуації. К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2004. 108 с.
9. Інновації педагогічної освіти в умовах викликів сьогодення: монографія. За наук. ред. С.Я. Харченка. Київ: Талком, 2019. 343 с.
10. Бойченко Т., Колотий Н., Царенко А., Жеребецький Ю. та ін. Батькам про валеологію. К., 2000. 152 с.

References:

1. Bobrytska V.I., Hryniova M.V. et al. Valeology: Educational guide in 2 parts. Poltava: Skytek, 2000. 306 p.
2. Balakireva O.M. et al. Dynamics of tobacco smoking, alcohol consumption, and drug use among Ukrainian youth: 1995, 1999. 2003. Kyiv: State Institute of Family and Youth Issues, 2003. 74 p.
3. Health and Safety of Students: Handbook for Teachers "Basics of Life Safety" and Class Leaders. Ed. by V.I. Shakhnenko. Kharkiv: Kharkiv Regional Health Center, 2002. P. 59-61.
4. Maksymchuk B. The role of pedagogical valeology in ensuring the professional training of specialists. Young Sport Science of Ukraine. Vol. 4. 2013. P. 93-100.
5. Hryniova M.V. Methodology of teaching valeology. Poltava: ASMI, 2001. 155 p.
6. Teaching Methodology of Basics of Health, Valeology, and Life Safety: Educational Program. Kyiv: Education of Ukraine, 2006. 16 p.
7. Velychko S.P., Tsarenko K.M., Tsarenko I.L., Tsarenko O.M. Teaching methodology of life safety: educational guide. 2nd ed., rev. and add. Kyiv: VD "Professional", 2007. 296 p.
8. Balakireva O.M., Vashchenko L.S., Sakovych O.T., Duplyanko P.Y. et al. Teaching a healthy lifestyle based on skill development through the school education system: situation assessment. Kyiv: State Institute of Family and Youth Issues, 2004. 108 p.
9. Innovations in pedagogical education in the face of modern challenges: monograph. Ed. by S.Ya. Kharchenko. Kyiv: Talkom, 2019. 343 p.
10. Boichenko T., Kolotiy N., Tsarenko A., Zhrebetskyi Yu. et al. Parents about valeology. Kyiv, 2000. 152 p.

Конфлікт інтересів відсутній.

Стаття отримана 09.10.2023
прийнята 18.12.2023